תורה אור

אסורה וריש לקיש אמר מותרת. הניחא לר' יוחנן, אלא לריש לקיש בעי קרא? מתקיף לה רב פפא: ולרבי יוחנן לא בעי קרא, עד כאן לא קא אסר רבי יוחנן אלא בהמה אבל גברא לא בר קטלא הוא ואתא קרא לחיובי גברא לקטלא? מתקיף לה רב אחא בריה דרב איקא ולר"ל מי בעי קרא עד כאן לא קא שרי ר"ל אלא בהמה, אבל גברא בר קטלא הוא, מידי דהוה אמשתחוה להר-דהר מותר ועובדה בסייף? א"ל רב אחא מדפתי לרבינא: למאי דקאמר ליה רבא בר רב חנן לאביי "אימא יצאה 'השתחואה' ללמד על הכלל כולו" °"איכה יעבדו" למעוטי מאי, וכי תימא למעוטי 'הפוער עצמו לזובחים', "מהשתחואה" נפקא: מה השתחואה דרך כיבוד אף כל דרך כיבוד? אלא למעוטי 'הפוער עצמו למרקולים' ס"ד אמינא הואיל ועבודתו בזיון הוא אף כל בזיון, קמ"ל. אלא הא דאמר רבי *אליעזר מנין לזובח *בהמה למרקולים שהוא חייב? שנאמר °ולא יזבחו עוד את זבחיהם לשעירים - אם אינו ענין לכדרכה, דכתיב "איכה יעבדו" תנהו ענין לשלא כדרכה, 'שלא כדרכה' מהשתחואה נפקא? התם בזובח להכעיס. רב המנונא אירכסו ליה תורי פגע ביה רבה, רמא ליה מתני' אהדדי: תנן העובד עבודת כוכבים 'עובד' אין 'אומר' לא, והאנן *תנן האומר אעבוד אלך ואעבוד נלך ונעבוד? א"ל באומר "איני מקבלו עלי אלא בעבודה" *רב יוסף אמר תנאי שקלת מעלמא-תנאי היא דתניא האומר "בואו ועבדוני" רבי מאיר מחייב ור' יהודה פוטר* היכא דפלחו כולי עלמא לא פליגי, דכתיב °לא תעשה לך פסל, כי פליגי בדיבורא בעלמא רבי מאיר סבר דיבורא מילתא היא ורבי יהודה סבר דיבורא לאו מילתא היא, הדר אמר רב יוסף *לאו מילתא היא דאמרי דאפילו לר' יהודה בדיבורא נמי חיובי מחייב (*דתנן) רבי יהודה אומר לעולם אינו חייב עד שיאמר אעבוד, אלך ואעבוד, נלך ונעבוד. במאי קמיפלגי? במסית לעצמו ואמרי ליה אין קמפלגי: מר סבר מסית לעצמו שמעי ליה, ואין דקאמרי ליה קושטא הוא ומ"ס מסית לעצמו לא שמעי ליה, מימר אמרי

מ"ש

דברים יב · ויקרא יז · שמות כ

אסורה. הבהמה בהנאה ואע"פ שהשחיטה לאו לעבודת כוכבים היתה ואפילו לא זרק דמה לעבודת כוכבים נאסרה וילפינן טעמא בשחיטת חולין דגמר לה רבי יוחנן ממחשבת פגול דהויא מעבודה לעבודה דהשוחט את הזבח על מנת לזרוק את הדם למחר פיגול: **וריש לקיש אמר מותרת.** לא יליף חוץ מפנים אין מחשבין מעבודה לעבודה: **הניחא.** הא דמייתר לן "זובח" ללמד על הכלל ולא מוקמינן לה *להאי דרשא שמר שמחשב מעבודה לעבודה הא ניחא לרבי יוחנן דנפקא ליה לענין 'איסורי' ממחשבת פיגול איכא למימר דלענין 'איחויבי גברא' נמי מהתם יליף ועל כרחיך אייתר ליה "זובח" אלא לר"ל דלא יליף עבודת כוכבים מפיגול, נימא דהאי "זובח" להכי הוא דאתא שמחשבין מעבודה לעבודה: **שעובדי כוכבים שעובדין את ההרים.** תניא במסכת ע"ז (דף מה:) ההרים מותרין בהנאה דכתיב "אלהיהם על ההרים" ולא ההרים אלהיהם: **ועובדה בסייף.** אע"ג 'דמחובר' לא מתסר עבודת כוכבים מיהא הוי והכא נמי לא בעיא קרא הואיל ושחיטה לורך זריקה היא והא חשב בשחיטה "ע"מ לזרוק" הוה ליה כעובד עבודת כוכבים דהא זריקה בלא שחיטה לא סגי הלכך על כרחיך אי 'השתחואה' ללמד על הכלל נפקא ליה לא ה"ל למיכתב "זובח": **איכה יעבדו.** דמשמע כדרכה אין, שלא כדרכה לא: **למעוטי מאי.** שלא כדרכה מאחר דילפינן בהשתחואה דאפילו (א) אינה עבודת פנים מחייב (ב) שלא כדרכה. אי נימא למעוטי עבודת בזיון לעבודת כוכבים שעבודתה דרך כבוד כגון פוער עצמו לעבודת כוכבים שזובחין (ח) למה לי למעוטי מהאי קרא: **הא מהשתחואה נפקא.** שמלמדת על הכלל שאינו חייב אלא דרך כבוד כהשתחואה: **אלא הא דא"ר אלעזר מניין לזובח בהמה.** שהיא עבודת כבוד למרקולים שעבודתה בזיון וה"ה לפעור, אם איתא לרבה בר רב חנן שהשתחואה מלמדת על הכלל ל"ל האי קרא להכי, מהשתחואה נפקא: **בזובח להכעיס.** ואינו מתכוין לקבלו עליו באלוה ואשמועינן קרא דעובד באלו: **אירכסו ליה תורי.** והלך לבקשן: **האומר אעבוד.** משמע שהסיתוהו ונתרצה חייב מיתה דנפקא לן לקמן מלא תאבה ולא תשמע הא אבה ושמע חייב מיד: **אלך ואעבוד.** שמחוסר הליכה אע"ג דאיכא למימר אדהכי הדר ביה: **נלך ונעבוד.** אע"פ שכלל עצמו עם אחרים דאיכא למימר הני אחרים לא אזלי ואיהו נמי לא ליזיל: **א"ל.** מתני' דקתני עובד אין אומר לא: **באומר איני מקבלו עלי.** באלוה: **אלא בעבודה.** עד שאעבדנו דכל כמה דלא פלח ליה אין כאן אבה ושמע, וסיפא דמשמע באמירה חייב, בשקבלו עליו אלהותו מיד, דכיון דאמר "אעבוד", מסתמא קבליה עליה באלוה אי לא פירש בהדיא 'שאינו מקבלו עליו אלא בעבודה': **בואו ועבדוני.** עושה את עצמו עבודת כוכבים ומסית בני אדם לעבדו: **מחייב.** מיתה כמסית: **רבי יהודה אומר לעולם אינו חייב.** בשביל דבור בלא מעשה אלא בניסת לעבודת כוכבים ואבה ושמע ואמר "אעבוד, אלך ואעבוד," אבל באומר "בואו ועבדוני" פטור, אלמא טעמא דרבי יהודה 'במסית אחרים לעצמו' טעמא אחרינא הוא, דהא בניסת חיובי מחייב בדיבורא: **מסית לעצמו.** במסית אחרים לעצמו שיעבדוהו אי הוי מסית או לא: **לא שמעי ליה.** שהרי הוא אדם כמותם ואפילו הניסתים לשאר עבודת כוכבים אין ניסתין לעבוד אדם:

מאי

ריש לקיש אמר מותרת. פי' בהנאה ולא באכילה דמומר לעבודת כוכבים אסור לאכול משחיטתו אי נמי אפילו באכילה שרי כיון דלא היה מומר מעיקרא ובשחיטה זו הוא דנעשה מומר*: **איכה** יעבדו למעוטי מאי. תימה השתא נמי דאמר זביחה ילפא ללמדך תקשה ליה איכה יעבדו למעוטי מאי דלמעוטי שלא כדרכה בשאר עבודות לא איצטריך דמזביחה נפקא דוקא עבודת פנים וע"כ איכה יעבדו לרבויי אתא כגון פוער לפעור וזורק אבן למרקולים דלא נפקי ליה לא מזביחה ולא מהשתחואה ואי לאו איכה יעבדו ה"א דאפילו כדרכה בעינן דרך כיבוד וי"ל דאי השתחואה ללמד יצאה לחייב בשאר עבודות אפילו שלא דרך כבוד כגון פוער לפעור וזורק אבן למרקולים נמי לא צריך קרא דמהשתחואה נפקא אע"ג דעבודתה דרך בזיון כיון שעובדין אותה בכך וגדולה מזו בעי למימר הש"ס בסמוך דנפקא ליה פוער למרקולים מהשתחואה דלהכי איצטריך איכה יעבדו אע"ג דאין עבודתו בכך אלא משום דעבודתו דרך בזיון וכ"ש פוער לפעור וזורק אבן למרקולים אע"ג דדרך בזיון כיון דעבודתו בכך: **מניין** לזובח בהמה למרקולים. דמזובח לאלהים נפקא לן בזובח למכובדים אבל בזובח למבוזים לא וא"ת אזהרה שמעטו מלא יזבחו עונש מנא ליה בזובח למבוזים ועו"ק דמזובח לאלהים שמעטו לעיל עונש אבל אזהרה לזובח שלא כדרכה מנא ליה דהא לעיל גבי השתחואה איצטריך קרא לעונש ואזהרה שלא כדרכה וי"ל דזובח לאלהים לעונש ולא יזבחו לאזהרה וניחא השתא דקאמר אם אינו ענין לכדרכה דהא כתיב איכה יעבדו דהל"ל אם אינו ענין למכובדים דהא כתיב זובח לאלהים וגו' תנהו ענין למבוזים והשתא לכל שלא כדרכה איצטריך לא יזבחו ולא נקט מרקולים אלא משום דסתם מבוזים לאו אורחייהו בזביחה וא"ת נימא דהני קראי למכובדים אבל למבוזים מנא לן דהא לקמן שלש השתחואות חד איצטריך לשלא כדרכה דמכובדים וחד לשלא כדרכה דמבוזים וי"ל כיון דגלי קרא גבי השתחואה דלא שני ה"ה בשאר עבודות וכן פי' בקונט' לקמן: **האומר** אעבוד. פ"ה משנתרצה חייב דנפקא ליה מלא תאבה ולא תשמע אליו הא אבה ושמע חייב וקשה דאכתי לא ס"ד האי טעמא עד דמייתי ליה דרב יוסף אלא היינו טעמא דמקבלו עליו באלוה: **ומר** סבר מסית לעצמו לא שמעי ליה. תימה נהי דלא שמעי ליה ליחייב מיהא כשאר מסית דמחייב בדיבורא כשמכמינין לו עדים ואמרו היאך נניח אלהים חיים ונעבוד עצים ואבנים ואם אין חוזר בו חייב דהכי משמע ויש לומר דוקא מסית לעבודת כוכבים דשמעי ליה דממשכי בתריה טפי אבל מסית לעצמו לא חשיב מסית כ"כ משום דלא שמעי ליה דאמרי מ"ש איהו מינן ועי"ל דבטלה שמעתין פליגי בניסת והא דקאמרינן לעיל היכא דפלחו כ"ע לא פליגי ר"ל במסית כ"ע לא פליגי דכיון דאי פלחו מחייב על כן יש לחייב המסית בדיבוריה במסית לעבודת כוכבים כי פליגי בדיבורא בעלמא בניסת כשאמר אין דרבי מאיר סבר דיבורא מילתא הוא ומחייב ניסת ומסיק דניסת לעבודת כוכבים דשמעי ליה אפילו רבי יהודה מודה דמחייב בדיבור כי פליגי במסית לעצמו אי מחייב ניסת או לא אבל במסית פשיטא דמחייב בדיבורא:

רבא

קל א מיי' פ"ג מהל' עבודת כוכבים הלכה ב סמג לאוין יז:

[ועי' תוספות זבחים י. ד"ה ר"ל ותוספות חולין ידי ד"ה השוחט]

קלא ב מיי' שם הלכה ג:

קלב ג ד ה מיי' שם פ"ה הלכה ה:

ע"ז נא. זבחים קו

[צ"ל אלעזר]

[צ"ל דתני]

שבת נג: וש"נ

מבנה

△ קושיות שעלו לאור הצעת רבא בר רב חנן (ס:)

נושא/מבנה

△ "שוגים" לסתירה בין הרישא והסיפא של משנתנו

רישא - עובד ע"ז חייב ולא האומר

סיפא - גם באמירה אדם מתחייב

תת נושא

• מח' ר"מ ור' יהודה באו' שאמר "בואו ועבדוני" הערה: מח' זו יגורר בקטע של הגמ' בתוך {} הסוגריים

• שיטת ר' יהודה באומר "בואו ועבדוני" - חיובו משום מסית (עי' ספר יד רמה) תלוי בתגובת השומע, אמר:

א) "אין" - אינו חייב

ב) "אעבוד" - חייב

לפי הצעת רבא בר חנן מחשבין מעבודה לעבודה בע"ז

ר' יוחנן - ילפינן מפיגול (לכן "זובח" מלמד על עבודת פנים)

ר"ל - יליף מ"זובח" (ולכן יש מקום להצריך "דמשתחוה" ילמד על שאר עבודות)

צ"ל לאי

*ומאי גם ניחא לר"ז דזובח בא ללמד הכלל לעבודות פנים